

Академик Данило Ж. Марковић¹

редовни члан Српске Академије образовања САО
инострани члан Руске Академије образовања РАО

МЕЋУЗАВИСНОСТ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКЕ И ОБРАЗОВНО-ПРЕДАВАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ НАСТАВНИКА ВИСОКИХ ШКОЛА У ИНФОРМАЦИЈСКОМ ДРУШТВУ

Резиме: Аутор у раду разматра значај научно-истраживачке и образовно-предавачке делатности наставника високих школа у коришћењу образовних информација у остваривању информацијског друштва. У контексту оваквог приступа указује се на значај перманентног образовања посленика у информацијском друштву и закључује да су информатизација и перманентно образовање два комплементарна међусобна процеса у друштву.

Кључне речи: знање, информација, информацијско друштво, перманентно образовање.

Образовне информације постају све значајнија парадигма образовања у савременом, све више, информацијском друштву. Информацијско друштво настаје као резултат два међусобно повезана, чак може се рећи међусобно условљена процеса у еволутивном развоју друштва: глобализације (посебно образовне)² и информатизација. Информацијско друштво није потпуно обликовано, оно је друштво у настајању са неколико препознатљивих обележја: *научно знање* је основни фактор друштвеног живота и развоја: *информација* основни

---

¹ markovicd@ikomline.net

² Опширније аутор је о овоме писао у монографији: *Глобализација и високошколско образовање*, Универзитет у Нишу и Државни универзитет у Новом Пазару, Ниш, 2008, стр. 19-49.

производ преузимајући економске и социјалне функције капитала *знање* основни фактор социјалне диференцијације.³ У контексту овог новог значаја знања разликују се два појма знања: *тацитно и експлицитно знање*. У оквиру тацитног знања постоји читав спектар, као што су: осећај, веровање, наклоност, вредности, процена вредности, намере и концепт о индивидуалности. На основу ових агенаса стратификују се структуре у датом простору и времену стварајући фактичко тацитно знање које улази у информације. *Експлицитно знање* има и елементе тацитног знања, и испорука знања, и капитализам се све више заснива на знању.⁴

Инвентивност је основна парадигма развоја интелегизоване радне делатности у информацијском друштву. Ширење знања не свхата се само као повећање просторног распрострањања, већ и као обogaћивање знања новим *садржајима креативним интелектуалним промишљањем постојећих знања о појавама које су предмет информација*. Информација тиме, на одређен начин, перманентно проверава истинитости знања у глобалним, планетарним условима и њиховој повезаности објашњавајући их интелектуалним промишљањем проверавајући постојећи и долазећи до нових сазнања. И како информацијско друштво има глобални карактер то и образовне информације имају такав карактер и у остваривању таквог њиховог карактера с обзиром на пораст динамике информацијског друштва све су бројнији облици међународне сарадње у овом циљу.⁵ Тако је

---

³ Еляков, А. Д., *Информация общества (философско-экологический анализ внедрения информационный технологий)*, Издаваштво самарской экологической Академии, Самара, 1991.

⁴ Миличић, Р. В., *Индустрија знања – нова магистрала државног развоја*, ПТН издаваштво, Нови Сад, 2006, стр. 227-229.

⁵ О савременом информацијском друштву видети и: *Иванов, Д. В. (: Виртуализация общества, Петербургское воектаковедение, Санкт Петербург, 2003, стр. 11-12. и*

средином прошлог месеца (11-12. октобра 2012.) године у Москви одржан *Међународни конгрес* са темом: *Иновациони модели и технологије савременог образовања као средства формирања једног (јединственог) информационог економског и културног пространства, питање теорије и праксе*. Идеја конгреса била је формирање међународне информационо-комуникацијске платформе за размену искуства у реализацији иновационих технологија развоја, искуства у реализацији иновативних технологија развоја обуке и васпитања деце и омладине. Као циљеви конгреса посебно су истакнути: *формирање јединственог образовног пространства и садејство развитака и модернизације образовног простора за обезбеђење тржишта рада РФ, СНГ и Европске Уније висококвалификованих кадрова на основу међународне сарадње*. Конгрес је имао две пленарне седнице. *На једној* је била тема: *Информациони путеви формирања јединственог образовног пространства на евроазијском континенту*, на *другој* тема: *Непрекидни (целоживотни) развојни ток личности у текућем образовном процесу од дечјег забавишта, преко основног до вишег и високог образовања са постојећом иновативном технологијом образовним развитаком и васпитањем*.⁶

Програм рада овог конгреса, теме које су презентоване и циљеви на које је указано, показују да иновативне делатне и образовне иновације имају глобални карактер, да су вишезначни и захтевају успостављање новог односа између истраживачке и образовно-предавачке делатности. Образовно-предавачка делатност није више

Тюрина, И.Ю. *Информационно общество*, Социологическая энциклопедия, Москва, Мысль, 2003, стр. 92.

⁶ Од реферата који су саопштени заслужују да посебно буду поменути следећи: Образовне технологије XXI века: информациона култура и медиообразовање; Компетентни приступ као основа квалитетног иновационог образовања; Модели интеграције руског и европског образовања и формирање социјалног партнерства у систему образовања – један од задатака економије.

само преношење информације о одређеним сазнањима из "кутије знања" до којих су други дошли. Она садржи и доградњу тог знања, садржаја "кутије знања". Она треба да представља и критичко промишљање тог садржаја у преношењу знања. То је нов начин ширења знања и информација, који представља превазилажење дуализма између стварања знања и његовог преношења, тј. ширења.

Циљеви, програм рада и теме које су разматране представљају на квалитативан начин остваривање друштвеног опредељења о потреби перманентног усаглашавања образовних садржаја са променама у садржају и карактеру рада који се исказују са постпним настанком информацијског друштва, односно мутирањем постиндустријског у информацијско друштво,⁷ које све више постаје од друштва људи произвођача у друштво људи ствараоца.⁸ Остваривање овог друштвеног опредељења захтевало је, и захтева, промене у финансирању образовне делатности и њено повезивање са финансирањем научно-истраживачког рада, на шта указује и искуство земаља које се истичу научно-техничким развојем. Тако је око половине буџетских средстава руског Министарства образовања издвојено за науку усмерено на основна истраживања. Истовремено, на број научних праваца утиче мрежа примењених истраживања.⁹ Уз то Министарство образовања Руске Федерације омогућило је одговарајућу квалификациону структуру запослених, потребним бројем доктора и магистара наука.

---

⁷ Опширније о овим питањима аутор је писао у радовима: *Развој технике производње и допунско образовање*, "Директор", Београд, 38/1971, стр. 50-53 и *Значај научно-истраживачког рада наставника високих школа за осавремењавање високог образовања*, "Универзитет данас", Нови АСад, 3-4/1973, стр. 271-272.

⁸ Опширније видети: Федерико Мајор, *Сутра је увек касно*, "Југословенска ревија", 1991.

⁹ Глуков, В. В., *Економија знања*, Висока пословна школа пословних струковних студија, Нови Сад, 2011, стр. 20.

Знање у информацијском друштву постаје јавно добро и информисање о њему чини га доступним за остваривање привредних и социјалних друштвених циљева. *Квалитативно образовање у информацијском друштву захтева превазилажење јаза између предавачке и истраживачке делатности и то наглашеније уколико се ради о вишим нивоима, посебно о универзитетском образовању.* Носиоци образовног процеса зато треба да буду креативни истраживачи и ствараоци знања, а не само репродуктивци знања које су други стварали, које су само довољно или недовољно разумели и усвојили. Остваривање овог друштвеног опредељења захтева промену финансирања образовне делатности и њеног повезивања у начину финансирања са научно-истраживачком делатности и у том контексту и критичког промишљања услова и поступака стицања универзитетских титула и наставничких звања.¹⁰ Критичко промишљање ових поступака треба да допринесе изналажењу поступка добијања докторских и магистарских титула и наставничких звања заснованих на титулама које исказују да они располажу одређеним знањима и способностима да то знање унапређују и шире у образовном информацијском простору. У овом смислу повезаност међузависност, образовне и научно-истраживачке делатности су функционално повезане, тј. научно-истраживачка делатност наставника треба да кореспондира са садржајем њихових наставничких делатности. *Ова функционална повезаност треба да се заснива, и омогући, научну и педагошку компетентност наставника високих школа.* У ствари, кратко речено функционална компетентност наставника високих школа у информацијском друштву треба да се заснива на две компоненте:

---

¹⁰ Овај проблем аутор разматра у раду: *Прилог критичком разматрању поступка стицања звања универзитетских наставника у земљама транзиције, "Теме", Ниш, 3/2004, стр. 125-134.*

располагања научним знањем и радом на његовом увећању и способности да та сазнања шири у образовном простору.

Значај знања и међуусловљености и повезаност истраживачке и предавачке делатности у информацијском друштву захтева промене у *институционалном организовању ових делатности које ће, између осталог, омогућити њихово финансирање из јавних и приватних финансијских извора, будући да знање повећава конкурентску моћ на тржишту.* У контексту повезаности ових делатности и значаја знања за друштвени развој настаје и ново промишљање одговорности посленика у овој научној и образовној делатности. У првом реду потребно је ново промишљање, у контексту обележја информацијског друштва, принципа општег менаџмента у образовању и научно-истраживачком раду као грана социјалног менаџмента у условима прожимања процеса глобализације и информатизације друштва. У овом контексту потребно је критичко промишљање већ постојећих текућих система усмеравања (или управљања) од стране државе образовањем и научним истраживањем, а у том склопу оставаривање неких већ постојећих модела повезаности научно-истраживачке и образовне делатности наставника високих школа. *У том критичком приступу потребно је посебно разматрати сложена питања организације (и организовања) универзитета, са становишта повезаности научно-истраживачке и образовне делатности његових наставника.* На ову потребу је указивано на самом зачетку постиндустријског као претече информацијског друштва.¹¹ Развој друштва који је следио, са све снажнијом и обухватнијом глобализацијом довео је до глобализације

---

¹¹ Аутор је о овом питању писао у том периоду у раду *Правни статус универзитета и могућности интеграције наставног процеса на Универзитету*, Зборник радова "Друштвени и економски аспекти образовања", Свеучилиште у Загребу, Загреб, 1969, стр. 53-57.

образовања и усвајања *Болоњске декларације* (1999) под називом *Европска зона високог образовања*, која је предвиђала и повезивање научно-истраживачке и наставне делатности, посебно наставника високих школа¹². Међутим, пракса остваривања *Болоњске декларације* показала је да се ово прожимање научне и наставничке делатности *не остварује или непотпуно остварује*. *Наставници високих школа више преферирају научно-истраживачком него предавачком раду*, чак и кад тај рад није функционално повезан са садржајима њихових наставничких обавеза. Они преферирају своје ангажовање више на реализовање научно-истраживачких пројеката у односу на заједнички истраживачки и предавачки рад са студентима, јер истраживачким радом не само добијају већа финансијска средства, већ тим радом доживљавају већу друштвену промоцију и популарност у широј друштвеној заједници.¹³

Иновације, па и образовне иновације представљају значајно питање информацијског друштва. Оне представљају везивно "ткиво" тог друштва и без његове промене нема ни њих. Промоција и остваривање иновативности у информацијском друштву представља вишеаспектну делатност одређену већим бројем фактора. *Али основни фактор те делатности је човек посленик научно-истраживачке и образовно-предавачке делатности, у њиховој међусобној повезаности и условљености и његове способности и спремности да образовни процес обogaћује иновацијама*. Припрема људског фактора за иновациони

---

¹² Шире о овом видети у Монографији аутора *Глобализација и високошколско образовање*, Универзитет у Нишу и Државни универзитет у Новом Пазару, Ниш, 2008, стр. 44-45.

¹³ Професори високих школа у Немачкој су врло угледни и добро плаћени, али је велика замерка што постоји велики јаз између њих и студената, јер се више баве истраживањима која доносе награде и медијску пажњу него предавања и контакти са обичним студентима" (Сандра Гуцијан, *Болоња на удару и у Немачкој*, Београд, "Политика" 35545 (СIX) 21.X.2012, стр. 10.).

приступ у образовању, посебно у високом, зато заслужује посебну пажњу и свестрано разматрање, за чији почетак је важно и ово указивање. У ствари, да би образовне иновације биле у остваривању и развијању информацијског друштва потребна је колективна компетентност за иновациону делатност.¹⁴

Указивање на значај људског фактора – посленика који сједињује научно-истраживачку и образовно-предавачку делатност омогућавајући прожимање ових делатности и остваривање информацијског друштва, упућује на значај перманентног образовања за развој информацијског друштва. Јер, то је друштво које се не само заснива на научном знању већ и на сталном обогаћивању тог знања. А да би се оно обогаћивало то његови посленици непрекидно морају актуализовати своја знања проверавајући новим истраживањима да би тако актуализована и проверена научна знања омогућила развој информацијског друштва. Зато се и може закључити да су перманентно образовање и развој информацијског друштва два процеса међусобно повезана и условљена.

---

¹⁴ Опширније о овоме прочитати: Э Г. Брындин, Коллективная компетентность инновационной деятельности, збор. радова, XVII Международная конференция "экологическое образование в интересах устойчивого развития", Санкт-Петербург, 2011, стр. 142-144.